

<https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.04.042>

УДК 346.546

Олена ЛІЛЛЕМЯЕ, канд. юрид. наук, наук. співроб.
відділу проблем господарсько-правового забезпечення економічної безпеки держави
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Макутова Національної академії наук України», м. Київ, Україна
ID orcid.org/0000-0003-4899-107X

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ДЕРЖАВНОЇ ДОПОМОГИ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ВІДПОВІДНОСТІ ACQUIS ЄС ТА ОРІЄНТИРИ СТАЛОГО ІНВЕСТИВАННЯ

Ключові слова: державна допомога, моніторинг, Антимонопольний комітет України, Європейський Союз, сталий розвиток, *Green Deal*, вплив на торгівлю.

*Розглянуто стан функціонування національної системи контролю і моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та її ключові критерії невідповідності вимогам права ЄС. Окреслено можливості інтеграції принципів сталого інвестування в механізми оцінювання та допустимості такої допомоги. Зауважено, що попри створення в Україні інституційних засад функціонування системи державної допомоги з 2017 р., повномасштабна агресія спричинила регрес у реалізації основних принципів контролю. Зазначено, що найбільшими викликами є призупинення обов'язку повідомлення про допомогу в умовах воєнного стану, відсутність у національному законодавстві критерію впливу на торгівлю між державами — членами ЄС, що істотно ускладнює процес гармонізації з *acquis* ЄС. Окрему увагу приділено аналізуванню європейських тенденцій, які демонструють еволюцію державної допомоги від виключення з правил економічної конкуренції до інструменту реалізації політики сталого розвитку.*

Вступ. Система моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання є ключовим елементом забезпечення прозорості, конкурентного середовища та раціонального використання бюджетних ресурсів. Для України, яка перебуває на шляху до повноправного членства в Європейському Союзі (далі ЄС), функціонування такої системи особливо важливе, оскільки є однією з вимог наближення до *acquis* ЄС та обов'язковою умовою переговорного процесу щодо вступу.

Із підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС [1] 2014 р. розпочалася активна фаза побудови національної системи моніторингу та контролю державної допомоги. 2017 року із набуттям чинності Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» Антимонопольний комітет України (далі АМК) отримав функції уповноваженого органу у сфері моніторингу, контролю та оцінки допустимості державної допомоги. Відтоді напрацьовано численні підзаконні нормативно-правові акти, практику комітету і судову практику, зокрема щодо визначення державної підтримки державною допомогою, оцінки її допустимості тощо.

Ц и т у в а н н я: Ліллемяє О. Система моніторингу державної допомоги в Україні: виклики відповідності *acquis* ЄС та орієнтири сталого інвестування. *Економіка та право*. 2025. № 4. С. 42—51. <https://doi.org/10.15407/econlaw.2025.04.042>

Однак повномасштабна збройна російська агресія проти України, що розпочалась 2022 р., істотно ускладнила ефективне функціонування системи моніторингу і контролю державної допомоги. В умовах воєнного стану державна допомога фактично стала доступною без необхідності подання повідомлення про неї до АМК, що було закріплено відповідними змінами до законодавства [2]. Такий крок, хоч певною мірою і був обґрунтований воєнними реаліями, поставив під загрозу процес подальшого наближення законодавства України до вимог ЄС та викликав застереження з боку Європейської комісії (далі ЄК, Єврокомісія).

Надання Україні статусу кандидата на членство в ЄС у червні 2022 р., а також початок переговорного процесу у грудні 2023 р. лише посилили актуальність питання відновлення повноцінної роботи системи контролю за державною допомогою суб'єктам господарювання. Особливого значення набуває створення ефективної та стабільної системи моніторингу як інструменту стратегічного управління бюджетними ресурсами в умовах обмежених фінансів, необхідності повоєнної відбудови та переходу до моделі сталого інвестування відповідно до цілей зеленої трансформації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська наукова спільнота активно досліджує проблематику державної допомоги та її відповідності *acquis* ЄС. Зокрема, варто виокремити наукові праці Я.В. Петруненка [3, 4], К.Б. Починок [5], Н.О. Петрової [6], Н.Г. Виговської [7], В.В. Добровольської [8].

Серед іноземних дослідників тематика державної допомоги широко представлена у працях Р. Nicolaidis [9], К. Bacon [10], J. J. Piernas López [11] та ін.

Мета статті — дослідити стан функціонування системи моніторингу державної допомоги в Україні, виявити основні виклики її відповідності *acquis* ЄС та окреслити перспективи інтеграції принципів сталого інвестування в національну практику оцінки та контролю державної допомоги.

Результати дослідження. 1. *Сталий розвиток і система державної допомоги в Україні: поточні перспективи.* Система державної допомоги в ЄС є інструментом регулювання внутрішнього ринку з метою недопущення спотворення конкуренції через надання пільг або переваг окремим суб'єктам господарювання за рахунок держав-

них ресурсів. Система ґрунтується передусім на положеннях Договору про функціонування Європейського Союзу (далі ДФЄС), зокрема ст. 107—109, які накладають загальну заборону на державну допомогу, що спотворює конкуренцію, крім визначених випадків, коли така допомога може бути визнана допустимою [12].

Так, згідно зі ст. 107 (1) ДФЄС, будь-яка допомога, що надається державою або за рахунок державних ресурсів у будь-якій формі, яка спотворює або загрожує спотворенням конкуренції, є несумісною з внутрішнім ринком, оскільки впливає на торгівлю між державами-членами. Водночас ст. 107 (2) та 107 (3) встановлюють винятки, коли допомога може бути дозволеною (наприклад, у випадку стихійних лих, соціальних цілей або сприяння регіональному розвитку) [12].

Контроль за дотриманням цих положень здійснює Єврокомісія, яка має особливі повноваження стосовно оцінки допустимості державної допомоги, схвалення схем допомоги, а також вимоги її повернення у разі незаконного надання.

Важливою складовою є також упровадження рамкових документів, як-от Загальний регламент звільнення від обов'язку повідомлення (GBER), Керівництво з регіональної допомоги, Керівництво у сфері захисту охорони довкілля та енергетики та інші, що деталізують умови допустимості допомоги в окремих секторах.

Упродовж останнього десятиліття ЄС істотно трансформував підхід до державної допомоги у бік підтримки сталого розвитку, зеленої трансформації та інноваційної економіки. Ухвалення Європейського зеленого курсу (*Green Deal*) та подальше розроблення екологічно сталих інвестицій сформували нову нормативну базу, яка стимулює держави-члени використовувати державну допомогу як інструмент підтримки сталого розвитку [13].

Зокрема, допомога може бути дозволена, якщо вона сприяє досягненню цілей зменшення викидів, розвитку відновлюваної енергетики, підвищенню енергоефективності, розвитку екологічного транспорту тощо.

Отже, *acquis* ЄС у сфері державної допомоги вже давно виходить за межі винятково конкурентного регулювання та набуває нових рис, зокрема інструменту політики сталого розвитку.

Зазначимо, що процес адаптування українського законодавства до законодавства ЄС здійс-

нюється дещо фрагментарним способом, зокрема залишається нерозв'язаною проблема відсутності критерію впливу на торгівлю між державами-членами, який є ключовим у правовій конструкції державної допомоги в ЄС.

У національному законодавстві України такої ознаки прямо не передбачено. Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» (далі Закон) у п. 1 ч. 1 ст. 1 визначає державну допомогу як підтримку за рахунок державних чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для окремих товарів або видів діяльності [14]. Отже, відсутність критерію впливу на торгівлю між державами-членами створює ризик спотвореного ототожнення локальних заходів підтримки з державною допомогою, навіть якщо вони не мають транскордонного ефекту.

На відміну від цього, у практиці ЄК діє підхід, за яким обов'язково має бути вплив на торгівлю для кваліфікації заходу як державної допомоги. Комісія визнає наявність або відсутність такого впливу шляхом застосування триетапного тесту, що враховує:

- географічну обмеженість дії заходу;
- локальний характер послуг;
- відсутність зацікавленості суб'єктів з інших держав-членів.

Одним із нещодавніх прикладів є рішення Комісії у справі SA.108990 (2023/N), що стосувалось мікропідприємств у гірському регіоні Вальк'явенна (Італія). Комісія встановила, що допомога не має реального впливу на транскордонну торгівлю, а її масштаб та бенефіціарі є суто локальними [15].

З урахуванням зазначеного вище, відсутність критерію впливу на торгівлю в національному законодавстві створює низку негативних наслідків:

- надавачі державної допомоги не мають чіткого розуміння для виключення локальних заходів підтримки із процедури повідомлення;
- АМК змушений застосовувати формально-жорсткий підхід, не передбачений *acquis* ЄС;
- знижується рівень правової визначеності та спотворюється мета контролю і моніторингу державної допомоги.

Водночас варто зазначити, що протягом останніх років Кабінет Міністрів України ухвалив значну кількість підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на деталізацію оцінки

допустимості державної допомоги для окремих категорій державної допомоги, зокрема:

- для діяльності з використанням об'єктів портової інфраструктури;
- у сфері цивільної авіації;
- для місцевої, рекреаційної інфраструктури;
- щодо засобів масової інформації як *SGEI*.

Ці постанови відіграють важливу роль у розвитку інституту, однак жодна кількість навіть найдеталізованіших підзаконних актів не зможе компенсувати необхідності внесення змін до фундаментальних положень Закону, передусім запровадження критерію впливу на торгівлю. Без цієї основи будь-яке правозастосування залишатиметься надмірно формалізованим і далеким від підходів *acquis* ЄС.

Не наближає процес адаптування до ЄС і те, що з початком повномасштабної збройної російської агресії проти України 2022 р. функціонування системи державної допомоги зазнало серйозного регресу. Найкритичнішим викликом стало призупинення обов'язку повідомлення про надання державної допомоги під час дії воєнного стану. Відповідно до Закону № 2134-IX державна допомога, надана у цей період, вважається допустимою і не підлягає повідомленню до АМК [11]. Такий виняток, хоч і виправданий з точки зору надзвичайної ситуації, суперечить підходам *acquis* ЄС, за яких навіть у кризових умовах (наприклад, COVID-19 чи енергетична криза) діють спеціальні тимчасові рамки, що не скасовують обов'язку ЄК здійснювати оцінку допустимості допомоги.

З одного боку, така зміна дає змогу оперативно реагувати на надзвичайні потреби держави, а з іншого — тимчасове призупинення ключового елементу системи контролю суперечить Угоді про асоціацію та принципам прозорості, закладеним в *acquis* ЄС. Це неодноразово зазначалося у висновках експертів ЄС та Звіті ЄК про прогрес України [16].

На тлі процесу переговорів щодо вступу до ЄС питання відповідності української системи державної допомоги *acquis* ЄС набуває особливої актуальності. Попри досягнення прогресу у створенні інституційної основи та напрацьовані практики, низка серйозних викликів продовжує обмежувати ефективне функціонування механізмів контролю, моніторингу та оцінки державної допомоги.

У Звіті за 2024 р. ЄК [16] зазначила, що Рекомендації Комісії від минулого року були вико-

нані лише частково і залишаються чинними. У наступному році Україна, зокрема, повинна:

- внести зміни до закону про державну допомогу, щоб привести його у відповідність до *acquis* ЄС, та повністю скасувати призупинення застосування контролю за державною допомогою з боку АМК, відповідно до зобов'язань, передбачених Планом України;

- скласти вичерпний перелік схем державної допомоги, запроваджених до створення органу, відповідального за контроль за державною допомогою в Україні;

- продовжити кроки з метою приведення законодавства у відповідність до *acquis* ЄС, зокрема *acquis* щодо державної допомоги у зв'язку з послугами загального економічного інтересу, а також відповідно до зобов'язань, передбачених Планом України.

На підставі щорічного Звіту про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 р. Кабінет Міністрів України 28.03.2025 затвердив план заходів з виконання рекомендацій ЄК, передбачених у Звіті про прогрес [17].

Пунктами 96 і 97 зазначеного плану передбачено:

- приведення Закону «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» у відповідність до *acquis*, зокрема, щодо послуг, які становлять загальний економічний інтерес;

- повне відновлення функцій АМК у сфері контролю і моніторингу державної допомоги;

- проведення повної інвентаризації програм державної допомоги, запроваджених до утворення органу, відповідального за здійснення контролю за наданням державної допомоги в Україні;

- створення реєстру схем державної допомоги суб'єктам господарювання, які існували на день набуття чинності Законом України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання».

На сьогодні лише Законом України від 21.05.2024 № 3720-IX «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» [18] було внесено зміни до Закону про те, що виключення з подання повідомлення, передбачені на період воєнного стану, не застосовуються до надання державної допомоги через Фонд розвитку підприємництва. Положення Закону в цій частині застосовуються до такої державної допомоги у повному обсязі.

Фонд розвитку підприємництва — це установа, яка допомагає забезпечити фінансову та іншу супровідну підтримку приватним суб'єктам мікро-, малого та середнього підприємництва в Україні.

Тобто відновлення контролю за державною допомогою поширюється винятково на проекти, які фінансуються Фондом розвитку підприємництва, тому це залишає поза увагою значний масив інших заходів підтримки, що реалізуються як на центральному, так і на місцевих рівнях. Як наслідок — зберігається ризик надання великої частки потенційно несумісної з конкуренцією допомоги, яка може призвести до спотворення ринку та ускладнити інтеграцію України до єдиного ринку ЄС.

Більше того, вибіркове відновлення контролю лише для програм Фонду розвитку підприємництва створює нерівні умови між отримувачами допомоги, що діють на одному ринку, але отримують підтримку з різних джерел. Така ситуація суперечить як принципам надання державної допомоги, так і загальним засадам конкуренції, закріпленим у праві ЄС.

Проте дія низки статей, якими регламентується процедура розгляду повідомлення / справи та винесення рішення, на сьогодні залишається призупиненою. Тому фактично норма щодо заходів підтримки, які реалізуються Фондом розвитку підприємництва, на практиці не працює.

З огляду на системний характер проблем, пов'язаних із фактичним призупиненням контролю за державною допомогою, у травні 2025 р. АМК ухвалив новий проект Закону «Про відновлення дії окремих норм Закону України “Про державну допомогу суб'єктам господарювання”, особливості їх застосування під час дії воєнного стану та удосконалення проведення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання».

Схвалений проект Закону містить положення щодо удосконалення моніторингу державної допомоги суб'єктам господарювання та здійснення контролю за допустимістю такої допомоги для конкуренції. Так, державна допомога на відшкодування збитків, заподіяних у разі надзвичайних ситуацій, є допустимою, якщо наявний причинно-наслідковий зв'язок між такими ситуаціями та завданими ними збитками і максимальний розмір такої допомоги не перевищує всього розміру збитків, не відшкодованих за рахунок інших джерел [19]. Загалом, аналі-

зуючи порівняльну таблицю до проекту Закону, варто зазначити, що частина положень збігається з положеннями, викладеними у законопроекті за реєстраційним № 5648, зокрема, це стосується визначень: дати надання державної допомоги, економічної діяльності, переваги, послуг, які становлять загальний економічний інтерес, тощо.

Водночас низка ключових змін пропонується вперше, а саме:

- визначення важливого проекту спільного інтересу сторін Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони;

- відновлення контролю за державною допомогою з певною адаптацією до умов війни, надаючи гнучкість для територій, де ведуться (велися) бойові дії або які перебувають під тимчасовою окупацією;

- підвищення порогів незначної державної допомоги;

- запровадження положень щодо відкритого електронного реєстру державної допомоги та ін.

Крім наведеного вище, варто зазначити, що схвалений законопроект пропонує нове визначення державної допомоги суб'єктам господарювання: державна допомога суб'єктам господарювання — підтримка в будь-якій формі суб'єктів господарювання, що здійснюють економічну діяльність, за рахунок ресурсів держави чи місцевих ресурсів, що спотворює або загрожує спотворенням економічної конкуренції, створюючи переваги для окремих суб'єктів господарювання або виробництва окремих видів товарів.

Водночас у запропонованому визначенні державної допомоги відсутня така ключова ознака, як вплив на торгівлю між Україною та державами — членами ЄС. Її відсутність викликає обґрунтовані застереження щодо відповідності національного законодавства *acquis* ЄС, оскільки у праві ЄС саме ця ознака є визначальною для відмежування державної допомоги від державної підтримки. Ігнорування зазначеного критерію може призвести до надмірно широкого тлумачення категорії державної допомоги в Україні та, як наслідок, до труднощів у гармонізації підходів із практикою Єврокомісії, що негативно позначиться на процесі набуття Україною членства в ЄС.

2. Державна допомога як інструмент зеленої трансформації. Державна допомога зазвичай

розглядалась як певний виняток із загального правила недопустимості застосування державної допомоги в економічній конкуренції. Однак упродовж останнього десятиліття в ЄС спостерігається зміна філософії державної допомоги — від антиконкурентного явища до інструменту стратегічної політики. Цей підхід найяскравіше відображений у концепції сталого розвитку, зокрема в рамках Європейського зеленого курсу (*Green Deal*).

2019 року ЄК представила Європейський зелений курс як довгострокову стратегію досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. [13]. Одним із ключових фінансових інструментів реалізації цієї стратегії є допустима державна допомога, яка підтримує:

- відновлювану енергетику;
- енергоефективність;
- декарбонізацію промисловості;
- сталий транспорт;
- розвиток зеленої інфраструктури.

Для забезпечення оцінки допустимості такого фінансування Єврокомісія затвердила Керівництво з державної допомоги для охорони довкілля та енергетики (*CEEAG*), яке встановлює чіткі критерії допустимості такої допомоги для конкуренції та необхідності втручання в економічну конкуренцію на цих ринках [20].

У межах правил ЄС у сфері державної допомоги держава може надавати підтримку проектам, що відповідають критеріям екологічної сталості, соціальної відповідальності та належного корпоративного управління (*ESG*). Ухвалений 2020 р. Регламент ЄС про таксономію (*EU Regulation 2020/852*) визначив перелік видів економічної діяльності, що вважається «сталим інвестуванням» [21].

Основна мета Регламенту — переорієнтувати фінансові ресурси на сталі інвестиції, запобігти введенню в обіг щодо екологічності виробництва та подолати фрагментацію ринку, узгоджуючи державні ресурси з цілями Європейського зеленого курсу та Паризької угоди 2015 р.

У цьому контексті державна допомога повинна:

- сприяти досягненню принаймні однієї з шести екологічних цілей;
- не створювати значної шкоди іншим цілям;
- дотримуватися соціальних гарантій;
- відповідати технічним критеріям.

Регламент визначає шість екологічних цілей, які формують основу сталого інвестування:

- пом'якшення наслідків зміни клімату;

- адаптація до зміни клімату;
- стаке використання та захист водних і морських ресурсів;
- перехід до циркулярної економіки;
- запобігання та контроль забруднення;
- захист і відновлення біорізноманіття та екосистем [21].

Надання допомоги на основі ESG-факторів дає змогу зробити її більш прогнозованою, вимірюваною та орієнтованою на довгострокову ефективність, а не лише на короткострокове економічне стимулювання.

Для підтримки й розвитку сталого інвестування було створено два консультативні органи:

- платформа зі сталого фінансування (*Platform on Sustainable Finance*): група експертів, яка надає технічні консультації ЄК щодо розроблення та оновлення критеріїв скринінгу [22];
- експертна група держав-членів (*Member State Expert Group on sustainable finance*): консультує Комісію щодо доцільності технічних критеріїв на національному рівні [23].

Критерії технічного скринінгу — це детальні правила та показники, які використовують для оцінювання того, чи може певна економічна діяльність вважатися екологічно стійкою згідно з Регламентом ЄС про таксономію [22].

Ці критерії можуть бути кількісними, зі встановленими пороговими значеннями (наприклад, допустимі рівні викидів) або ж якісними, що вимагають дотримання певних стандартів чи законодавства ЄС. Вони допомагають забезпечити, щоб діяльність, яка претендує на статус сталої, дійсно відповідала високим екологічним стандартам.

У рамках Європейського зеленого курсу державна допомога перетворилася зі звичайного винятку з правил конкуренції на стратегічний інструмент для досягнення кліматичної нейтральності до 2050 р. Цей підхід, що підтримують консультативні органи, зокрема Платформа зі сталого фінансування, робить державне фінансування прогнозованим та орієнтованим на довгострокові, вимірювані показники екологічної та соціальної ефективності. Отже, державна допомога стає потужним і прозорим засобом для стимулювання зеленої трансформації економіки.

Унаслідок воєнного стану Україна поки змушена зосереджувати ресурси насамперед на оборонному секторі, проте повоєнна відбудова вимагатиме впровадження нових напрямів під-

тримки, орієнтованих передусім на сталий інвестиційний ефект. З огляду на це державна допомога може стати важливим інструментом для:

- модернізації промисловості за екологічними стандартами ЄС;
- підтримки децентралізованих джерел енергії;
- розвитку критичної інфраструктури відповідно до вимог ЄС;
- стимулювання переходу до циркулярної економіки.

Тому для України надзвичайно актуально вже зараз адаптувати національне законодавство до стандартів *Green Deal* і *CEEAG*; інституціоналізувати ESG-критерії в оцінці допустимості державної допомоги; навчити надавачів допомоги оцінювати вплив проєктів не лише з погляду розвитку економіки та інвестицій, а й сталості. Перехід до оцінювання за критеріями сталості (ESG, *Green Deal*) дасть змогу підвищити результативність державної допомоги як інструменту державної політики, що мінімізує застосування формального підходу до допустимості без урахування довгострокового впливу.

Висновки. У процесі євроінтеграції України питання державної допомоги виходить за межі суто технічної адаптації законодавства та постає як важливий інструмент державної економічної політики. Дослідження функціонування системи моніторингу державної допомоги в Україні показало, що, незважаючи на значні кроки у її створенні з 2017 р., повномасштабна війна спричинила певну стагнацію функціональності системи, що створює ризики як для ефективного використання бюджетних ресурсів, так і для виконання зобов'язань у межах переговорного процесу щодо вступу до ЄС.

Важливо наголосити, що державна допомога має розглядатися не лише крізь призму допустимості з боку ЄС, а й як інструмент стратегічного управління розвитком країни, особливо у період післявоєнної відбудови. Відповідно, інтеграція принципів сталого інвестування, застосування ESG-критеріїв, запровадження механізмів оцінювання впливу на клімат, довкілля та соціальну сферу — усе це повинно стати частиною оновленої архітектури системи моніторингу і контролю державної допомоги в Україні.

Без відповідних змін у базовому законодавстві правозастосовна практика залишатиметься суперечливою, а відповідність *acquis* ЄС — лише декларативною, тому жодна кількість ухвалених підзаконних актів не здатна компенсувати

відсутність фундаментальних правових засад, зокрема критерію впливу на торгівлю.

Отже, з огляду на виклики, виявлені у дослідженні, доцільно сформулювати низку рекомендацій, що охоплюють правову, інституційну, процедурну та стратегічну площини:

- поступове відновлення механізму повідомлення та оцінки допустимості державної допомоги навіть в умовах воєнного стану. Це могло б бути реалізовано запровадженням спеціальної тимчасової рамки, яка враховувала б специфіку воєнної економіки, але водночас зберігала ключові принципи контролю, визначені *acquis*;

- запровадження публічної звітності щодо впливу державної допомоги на екологічні й соціальні цілі (наприклад, у формі щорічного «Звіту про сталу державну допомогу»);

- проведення аудиту чинних державних програм із підтримки на їх відповідність принципам ЄС, зокрема принципам сталості та екологічності;

- унесення змін до законодавства з метою усунення невідповідності в аналізуванні впливу на торгівлю, що сприятиме гармонізації підходів та зниженню регуляторного навантаження на місцеві програми підтримки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.10.2025).
2. Про внесення змін до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу України та інших законодавчих актів України: Закон України від 15.03.2022 № 2134-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
3. Петруненко Я.В. Поняття державної підтримки суб'єктів господарювання як засобу забезпечення ефективного використання бюджетних коштів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 110—115. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/20.pdf> (дата звернення: 10.10.2025).
4. Петруненко Я.В. Правове регулювання державної підтримки суб'єктів господарювання: сучасний стан та шляхи удосконалення. *Право і суспільство*. 2018. № 3. С. 132—138. URL: http://pravoisustilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/26.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
5. Починок К.Б. Державна допомога суб'єктам господарювання: поняття, ознаки та критерії. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2018. Вип. 49 (1). С. 187—190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_49%281%29_45 (дата звернення: 10.10.2025).
6. Петрова Н.О., Нежевело В.В. Особливості державно-правового регулювання допомоги суб'єктам господарювання за рахунок державних та місцевих ресурсів у сучасних умовах в Україні та ЄС: порівняльний аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 5. С. 420—423. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/104>
7. Виговська Н.Г., Цисар О.В. Державна фінансова допомога: сутність, критерії ідентифікації, класифікація. *Економіка, управління та адміністрування*. 2023. № 4 (106). С. 129—135. [https://doi.org/10.26642/jen-2023-4\(106\)-129-135](https://doi.org/10.26642/jen-2023-4(106)-129-135)
8. Добровольська В., Феофанова І. Контроль за допустимістю надання державної допомоги суб'єктам господарювання. *Юридичний вісник*. 2021. Вип. 1. С. 94—100. <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2085>
9. Nicolaides P. Articles and commentary on State aid law. *Lexxion State Aid Blog*. 2020—2024. URL: <https://www.lexxion.eu/stateaidpost/> (дата звернення: 09.10.2025).
10. Bacon K. *European Union Law of State Aid*. 3rd ed. Oxford: Oxford Univ. Press, 2017. 588 p. <https://doi.org/10.1093/law/9780198787365.001.0001>
11. Piernas López J.J. *The Concept of State Aid Under EU Law: From Internal Market to Competition and Beyond*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198748694.001.0001>
12. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng (дата звернення: 10.10.2025).
13. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640> (дата звернення: 10.10.2025).
14. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення: 10.10.2025).

15. Measure to support local businesses in the remote area of Valchiavenna. 06.03.2025. *Competition Policy. An official EU website*. URL: <https://competition-cases.ec.europa.eu/cases/SA.108990> (дата звернення: 09.10.2025).
16. Communication from the European Commission to the European Parliament, The Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions. Ukraine 2024 Report. Communication on EU enlargement policy. *Enlargement and Eastern Neighbourhood. An official EU website*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf (дата звернення: 10.10.2025).
17. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2024 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.03.2025 № 300-р. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2025).
18. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 21.05.2024 № 3720-IX. *Офіційний вебпортал Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#n845> (дата звернення: 10.10.2025).
19. АМКУ схвалив законопроект щодо відновлення окремих положень Закону про державну допомогу. *Офіційний вебпортал Антимонопольного комітету України*. 29.05.2025. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-skhvalyv-zakonoproiekt-shchodo-vidnovlennia-okremykh-polozhen-zakonu-pro-derzhavnu-dopomohu> (дата звернення: 10.10.2025).
20. Communication from the Commission. Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022. (CEEAG). European Commission. 2022/C 80/01. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2022_080_R_0001 (дата звернення: 10.10.2025).
21. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment (EU Taxonomy Regulation). *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng> (дата звернення: 10.10.2025).
22. Platform on Sustainable Finance. *Business, Economy, Euro. An official EU website*. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance/platform-sustainable-finance_en (дата звернення: 10.10.2025).
23. Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities. *An official European Commission website*. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail.groupDetail&groupID=3603> (дата звернення: 08.10.2025).

Надійшла 27.10.2025

REFERENCES

1. Uhoda pro Asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony vid 27.06.2014. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text [in Ukrainian].
2. Pro vnesennia zmin do rozdil VI "Prykintsevi ta perekhidni polozhennia" Biudzhetnoho kodeksu Ukrainy ta inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 15.03.2022 No. 2134-IX. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2134-20#Text> [in Ukrainian].
3. Petrunenko Ya.V. Poniattia derzhavnoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia yak zasobu zabezpechennia efektyvnoho vykorystannia biudzhetsykh koshtiv. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 2018. No. 6. P. 110-115. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/20.pdf> [in Ukrainian].
4. Petrunenko Ya.V. Pravove rehuliuвання derzhavnoi pidtrymky subiektiv hospodariuvannia: suchasnyi stan ta shliakhy udoskonalennia. *Pravo i suspilstvo*. No. 3. P. 132-138. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2018/3_2018/part_1/26.pdf [in Ukrainian].
5. Pochynok K.B. Derzhavna dopomoha subiektam hospodariuvannia: poniattia, oznaky ta kryterii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. 2018. Iss. 49 (1). P. 187-190. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2018_49%281%29_45 [in Ukrainian].
6. Petrova N.O., Nezhevelo V.V. Osoblyvosti derzhavno-pravovoho rehuliuвання dopomohy subiektam hospodariuvannia za rakhunok derzhavnykh ta mistsevykh resursiv u suchasnykh umovakh v Ukraini ta Yes: porivnialnyi aspekt. *Yurydychni naukovyi elektronnyi zhurnal*. 2023. No. 5. P. 420-423. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/104> [in Ukrainian].
7. Vyhovska N.H., Tsysar O.V. Derzhavna finansova dopomoha: sutnist, kryterii identyfikatsii, klasyfikatsiia. *Ekonomika, upravlinnia ta administruvannia*. 2023. No. 4 (106). P. 129-135. [https://doi.org/10.26642/jen-2023-4\(106\)-129-135](https://doi.org/10.26642/jen-2023-4(106)-129-135) [in Ukrainian].
8. Dobrovolska V., Feofanova I. Kontrol za dopustymistiu nadannia derzhavnoi dopomohy subiektam hospodariuvannia. *Yurydychni visnyk*. 2021. Iss. 1. P. 94-100. <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.2085> [in Ukrainian].

9. Nicolaides P. Articles and commentary on State aid law. *Lexxion State Aid Blog*. 2020—2024. URL: <https://www.lexxion.eu/stateaidpost/>
10. Bacon K. *European Union Law of State Aid*. 3rd ed. Oxford: Oxford Univ. Press, 2017. 588 p. <https://doi.org/10.1093/law/9780198787365.001.0001>
11. Piernas López J.J. *The Concept of State Aid Under EU Law: From Internal Market to Competition and Beyond*. Oxford: Oxford Univ. Press, 2015. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780198748694.001.0001>
12. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/treaty/tfeu_2012/oj/eng
13. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52019DC0640>
14. Pro derzhavnu dopomohu subiektam hospodariuvannia: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 No. 1555-VII. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> [in Ukrainian].
15. Measure to support local businesses in the remote area of Valchiavenna. 06.03.2025. *Competition Policy. An official EU website*. URL: <https://competition-cases.ec.europa.eu/cases/SA.108990>
16. Communication from the European Commission to the European Parliament, The Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of regions. Ukraine 2024 Report. Communicaton on EU enlargement policy. *Enlargement and Eastern Neighbourhood. An official EU website*. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf
17. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z vykonannia rekomendatsii Yevropeiskoi Komisii, predstavlenykh u Zviti pro prohres Ukrainy v ramkakh Paketa rozshyrennia Yevropeiskoho Soiuzu 2024 roku: rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.03.2025 No. 300-r. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/300-2025-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
18. Pro oboviazkove strakhuvannia tsyvilno-pravovoi vidpovidalnosti vlasnykiv nazemnykh transportnykh zasobiv: Zakon Ukrainy vid 21.05.2024 No. 3720-IX. *Ofitsiyni vebportal Verkhovnoi Rady Ukrainy*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3720-20#n845> [in Ukrainian].
19. AMKU skhvalyv zakonoproiekt shchodo vidnovlennia okremykh polozhen Zakonu pro derzhavnu dopomohu. *Ofitsiyni vebportal Antymonopolnoho komitetu Ukrainy*. 29.05.2025. URL: <https://amcu.gov.ua/news/amku-skhvalyv-zakonoproiekt-shchodo-vidnovlennia-okremykh-polozhen-zakonu-pro-derzhavnu-dopomohu> [in Ukrainian].
20. Communication from the Commission. Guidelines on State aid for climate, environmental protection and energy 2022. (CEEAG). European Commission. 2022/C 80/01. *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=oj:JOC_2022_080_R_0001
21. Regulation (EU) 2020/852 of the European Parliament and of the Council of 18 June 2020 on the establishment of a framework to facilitate sustainable investment (EU Taxonomy Regulation). *EUR-Lex. Access to European Union Law. An official EU website*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2020/852/oj/eng>
22. Platform on Sustainable Finance. *Business, Economy, Euro. An official EU website*. URL: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance/platform-sustainable-finance_en
23. Register of Commission Expert Groups and Other Similar Entities. *An official European Commission website*. URL: <https://ec.europa.eu/transparency/expert-groups-register/screen/expert-groups/consult?lang=en&do=groupDetail.groupDetail&groupID=3603>

Received 27.10.2025

Olena LILLEMIAE,
PhD (Law), Research Fellow
Department of Economic and Legal Support for the State's Economic Security
State Organization "V. Mamutov Institute of Economic
and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0003-4899-107X

STATE AID MONITORING SYSTEM IN UKRAINE: CHALLENGES
OF COMPLIANCE WITH THE EU *ACQUIS* AND PRIORITIES
FOR THE SUSTAINABLE INVESTMENT

This article explores the functioning of Ukraine's national system for controlling and monitoring state aid to economic entities, identifying key challenges related to its alignment with European Union law, and outlining opportunities for integrating sustainable development principles into the mechanisms for assessing and approving such aid.

The research draws upon an analysis of the provisions of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union and its Member States, on the other; the Treaty on the Functioning of the European Union; the practice of the European Commission; and current Ukrainian legislation.

It is noted that, despite the establishment of institutional foundations for the state aid system since 2017, the full-scale war has caused a regression in the implementation of core control principles. The most significant challenges concern the suspension of the obligation to notify aid during martial law and the absence of a criterion in national legislation regarding its effect on trade between EU Member States. These factors substantially hinder the harmonization process with the EU *acquis* and create risks of distortion of competition in the internal market.

Particular attention is devoted to European trends illustrating the evolution of state aid from an exception to competition rules into a strategic instrument for implementing sustainable development policy. Drawing on examples such as the European Green Deal, the Guidelines on State Aid for Climate, Environmental Protection and Energy (CEEAG), and the EU Taxonomy Regulation (Regulation (EU) 2020/852), the analysis demonstrates how state aid can stimulate environmentally and socially oriented investment, enhance energy efficiency, and foster the development of green infrastructure and an innovative economy.

Keywords: state aid, monitoring, Antimonopoly Committee of Ukraine, European Union, sustainable development, Green Deal, effect on trade.